МВС України
Харківський національний університет
внутрішніх справ

НАЦІОНАЛЬНІ ТА МІЖНАРОДНІ МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

Матеріали II міжнародної
науково-практичної конференції

(м. Харків, 26 жовтня 2013 р.)

Харків-2013

ЗМІСТ

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ

Гусаров С.М. Органи внутрішніх справ України у механізмі забезпечення прав і свобод людини та громадянина.....

Петришин О.В. Соціально-юридична природа права.....13

Головко О.М. Правозахисний рух і правозахисні організації як фактор міжнародного захисту прав людини: історія і сучасність...17

Бостан СК. Права человека в земельном конституционном законодательстве ФРГ (на примере Конституции земли Гессен).....20

Гавриленко О.А. Правовий статус римських громадян в античних державах Північного Причорномор'я.....26

Колісник В.П. Штучні перепони на шляху забезпечення основних прав людини в Україні.....29

Любченко П. М. Особливості реалізації прав і свобод людини та громадянина у сфері місцевого самоврядування.....34

Наливайко Л.Р. Транспарентність влади в умовах розвитку громадянського суспільства.....40

Майданник О.О. Роль комітетів Верховної Ради України у забезпеченні прав людини.....45

Погребняк С.П. Значення громадянського суспільства для забезпечення прав людини.....48

Серьогін В.О. Законодавство Канади про прайвесі: конституційно-правовий аспект.....52

Синявська О.Ю. Управлінська складова механізму правового захисту працівників органів внутрішніх справ.....57

Сыроед Т.Л. Обеспечение прав потерпевших и свидетелей Канцелярией Прокурора Международного уголовного суда.....60

Харченко В.Б. Захист прав на результати творчої, інтелектуальної діяльності: українська перспектива та світовий досвід.....63

СЕКЦІЯ І.
ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ

Боняк В.О. Органи охорони правопорядку України в соціально-правовому механізмі забезпечення прав людини.....66

Калєніченко Л.І. Види правозастосовних помилок: дискусійні питання.....70

Письменницький А.А. Акти Конституційного Суду України як джерело інформаційного права і законодавства (теоретико-правовий аспект).....73

Слинько Д.В. Загальносоціальні функції процесуального права.....77

Халюк С.О. Правозахисна діяльність: поняття, ознаки та види.....80

СЕКЦІЯ ІІ.
КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ЇХ РОЗВИТОК У ГАЛУЗЕВОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

Бабкова Т.В. Поняття та ознаки соціальних прав людини і громадянина в Україні.....84

Богашов О.А. Неконституційність практики представництва у системі народовладдя України.....87

Бодрова І.І. Проблеми правового регулювання права членів територіальної громади брати участь у створенні органів самоорганізації населення.....91

Болдирєв С.В. Щодо питання про взаємозв'язок конвенційної та конституційної юстиції в контексті захисту прав людини.....96

Борисенко Г.О., Роденко Н.О. Права та обов'язки суб'єктів туристичних правовідносин.....**100**

Воронов Д.С. Обмеження правового статусу іноземців та осіб без громадянства.....**104**

Воронов М.М. Статут територіальної громади як муніципальна конституція: питання юридичної сили та нормотворчого процесу...107

транслюють, агрегують взаємозв'язки, а й конкурують з органами влади та бізнес-структурами в сферах надання послуг населенню [6, с. 13].

Громадянські інститути, які досягли партнерських відносин з державою, здатні поставити її під контроль, в якому можливості громадян реалізувати свої права та обов'язки доповнюються здатністю держави забезпечити безпеку їх і суспільства в цілому. Результатом партнерської взаємодії є домовленість і готовність підкорятися загальним правилам.

Всі ці чинники в сукупності зумовили виникнення наукового інтересу до проблеми доступу до інформації про діяльність органів влади та їх транспарентності як надзвичайно актуальної і практично значущої. Право на доступ до інформації є одним із фундаментальних прав в будь-якій правовій демократичній державі. Право на доступ до інформації про діяльність органів влади спрямовано на забезпечення інтересів особистості, пов'язаних з можливістю реалізувати свої права і свободи та участю в справах суспільства і держави.

Література:

1. Конституционно-правовое регулирование транспарентности органов государственной власти в Российской Федерации и Канале : монография / В. В. Володин, С. В. Кабьішев. - М. : Формула права, 2009.-253 с.

2. Держава і громадянське суспільство в Україні: проблеми взаємодії : [монографія] / за ред. І. О. Кресіної. - К. : Логос, 2007. - 316 с.

3. Тодика О. Концепція "відкритої держави" і проблеми здійснення народовладдя / О. Тодика // Вісник Академії правових наук України. - 2006. - № 2 (45). - С. 43-51.

4. Бегинина И. А. Потребность в танспорентности власти как основа моделей взаимодействия государства и населення / И. А. Бегинина // Известия Саратовского университета. - 2009. - Т. 9. Сер. Социология. Политология. Вып. 2. - С. 16-19.

5. Буренко В. И. Политическая вдасть как обьект социального регулирования : автореферат дис…. д-ра полит. наук / В. И. Буренко. - М., 2000. - 40 с.

6. Иванова А. А. Проблеми и риски институционализации диалога власти и общества в современной России / А. А. Иванова // Государство и гражданское общество: проблеми взаимодействия в современной России: ХП межвузовская научно-практ. конф. молодьгх учених и аспирантов : сб. материалов / под обід. ред. Турчинова А. И. - М.: МАКС Пресе, 2012. - С. 11-16.

Майданник Олена Олексіївна,
доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри теорії, історії
держави і права та конституційно-
правових дисциплін Академії' праці,
соціальних відносин і туризму
Федерації професійних спілок України

РОЛЬ КОМІТЕТІВ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРАВ ЛЮДИНИ

Повага до прав людини та їх додержання є гарантією недопущення всевладдя і свавілля державних структур. Правовою основою забезпечення гарантованості прав людини є Конституція України. В ній встановлено значний комплекс гарантій прав і свобод людини, що спрямовані на забезпечення надійності її правового статусу.

Доводиться констатувати, що на практиці стан забезпечення прав і свобод людини і громадянина в Україні не можна визнати задовільним. Причинами тому є явна відчуженість апарату державної влади від громадян, високий рівень корупції, низька виконавча дисципліна, правовий нігілізм, незнання населенням своїх прав і свобод, відсутність традицій поваги та дотримання прав людини, наслідком чого є численні факти порушення, проголошених Конституцією України основних прав і свобод людини. У зв'язку із цим, одним із найбільш актуальних питань державотворення в Україні є створення ефективного механізму охорони прав і свобод людини і громадянина. Відтак, найголовнішим завданням функціонування української держави, органів державної влади, на яких Конституцією України (ст.3) покладено обов'язок гарантувати права людини, є вироблення власних дієвих механізмів щодо забезпечення прав людини.

У діяльності Верховної Ради України найефективнішим інструментом забезпечення прав людини, поряд із законодавчою діяльністю, виступає парламентський контроль. Цей напрям її контрольної діяльності є багатоплановим. Він охоплює майже усі сфери життєдіяльності людини, завдяки цьому забезпечується охорона та захист її прав і свобод. Метою розглядуваного напряму парламентського контролю є захист встановлених в Конституції прав і свобод людини, забезпечення поваги державних органів та & посадових осіб до прав та свобод особи, запобігання їх порушенням та

іншим формам дискримінації щодо реалізації цих прав. Контроль у сфері забезпечення прав людини реалізується Верховною Радою безпосередньо, через діяльність комітетів, тимчасових спеціальних та тимчасових слідчих комісій, депутатів, через Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини тощо.

Забезпечення основних прав і свобод людини і громадянина у значній мірі залежить від якості контрольної діяльності структур українського парламенту, насамперед - його комітетів, як постійно діючих структурних частин. Наявність контрольних повноважень у комітетів, комісій парламентів закріплені в конституціях ряду сучасних держав, зокрема, Болгарії (Конституція ст. 79), Албанії (Конституція ст. 20), Узбекистану, Угорщини, Бразилії, Австрії, Великобританії, Італії, Іспанії, Польщі, США, Франції, ФРН та ін. У таких країнах комітети парламентів наділяються, зокрема, повноваженнями проводити розслідування, парламентські слухання, пов'язані із здійсненням парламентського контролю. Вони вправі викликати на свої засідання представників міністерств та відомств, міністрів, представників громадських організацій, політичних діячів тощо.

Конституція України (ст. 89) не наділяє комітети самостійними контрольними повноваженнями. їхня діяльність має зосереджуватися, виходячи із конституційних норм, лише на тому, що б сприяти Верховній Раді України у здійсненні повноважень щодо парламентського контролю, виконуючи певні дії переважно допоміжного (інформаційного, експертного, аналітичного тощо) характеру. Водночас, аналіз положень Закону "Про комітети Верховної Ради України" показує, що на комітети покладається здійснення відповідних контрольних повноважень. Так, виходячи із змісту Закону "Про комітети Верховної Ради України" комітети здійснюють контроль стосовно додержання конституційних прав людини в Україні через: організацію та підготовку за дорученням Верховної Ради України парламентських слухань; організацію та підготовку слухань у комітетах; взаємодію з Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини та через інші повноваження, передбачені п. 1, 6, 9 ст. 14, ст. 25,28,29,32 та ін. Закону. Слід підкреслити, що належна реалізація комітетами контрольних повноважень щодо додержання прав людини сприяє підвищенню ефективності здійснення Верховною Радою контрольної функції у цій сфері.

Аналіз діяльності комітетів показує, що вони не достатньо ефективно реалізують передбачені законом контрольні повноваження. До недоліків контрольної діяльності комітетів, зокрема, належить:

вибірковість такої їх діяльності; її несистематичність; невикористання комітетами своїх контрольних повноважень у повному обсязі тощо. Причинами тому є як недостатня увага з боку самих комітетів до виконання контрольних повноважень, так і недоліки законодавства, що регулює діяльність комітетів.

Конституційне і законодавче регулювання контрольних повноважень парламентських комітетів визнано недостатньо досконалим як наукою так і практикою. Про те, що правове регулювання контрольної діяльності комітетів парламенту вимагає значного вдосконалення свідчить аналіз Положень Конституції та Закону "Про комітети Верховної Ради України".

Важко не помітити, що відсутність в Конституції України норми, яка передбачала б здійснення Верховною Радою функції парламентського контролю через її комітети є значною прогалиною в конституційному законодавстві, що регламентує порядок здійснення нею своїх функцій і повноважень та визначає конституційно-правовий статус комітетів Украшського парламенту. Виходячи із того значення, яке відіграють комітети у забезпеченні безперервної і ефективної роботи парламенту України, слід урахувати пропозиції науковців та практичних працівників щодо встановлення на Конституційному рівні контрольних повноважень комітетів Верховної Ради. Це має бути відображено зокрема, у статті 89 Конституції України, яка регламентує діяльність комітетів парламенту. В ній доцільно встановити, що Верховна Рада України, для виконання, поряд із іншими повноваженнями, контрольної функції, відповідно до Конституції України, створює з числа народних депутатів України комітети Верховної Ради України. Закріплення за комітетами на рівні Конституції контрольних повноважень є, з одного боку, важливою гарантією підвищення ефективності і відповідальності комітетів у галузі їх участі у здійсненні контрольної функції парламенту, а з другого - відхиляє будь-які заперечення щодо конституційності розглядуваного напряму їхньої діяльності.

Потребує вдосконалення також Закон "Про комітети Верховної Ради України", частина норм якого не узгоджуються ні із конституцією, ні із відповідними законами, зокрема - із Законом „Про Регламент Верховної Ради України". У Законі "Про комітети Верховної Ради України" доцільно передбачити, що комітети беруть участь у здійсненні функції парламентського контролю відповідно до встановлених їх контрольних повноважень та напрямків їх роботи, профілю, спеціалізації. Основними напрямами вдосконалення Закону, як уявляється, мають бути:

- більш детальне урегулювання кола повноважень комітетів щодо здійснення контролю за додержанням конституційних прав і свобод людини;

- чітке встановлення порядку взаємодії комітетів із іншими органами і структурами, що уповноважені забезпечувати додержання прав і свобод людини в Україні;

- визначення форм реагування комітетів на виявлені порушення прав людини, тощо.

Викладене вище свідчить про необхідність розвитку і послідовного вдосконалення правового регулювання питань реалізації комітетами Верховної Ради України контрольних повноважень у сфері забезпечення прав людини.

Вирішення зазначених проблем правового забезпечення реалізації комітетами парламент}' України контролю щодо забезпечення прав людини сприятиме підвищенню ефективності реалізації українським парламентом контрольної функції у зазначеній сфері, стане важливим засобом зміцнення демократичної конституційної законності в діяльності всіх владних і самоврядних структур, забезпеченню реального додержання прав людини.

Погребняк Станіслав Петрович,
доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри теорії держави і права
Національного університету
«Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого»

ЗНАЧЕННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ

Поняття «громадянське суспільство» відоме політичній та правовій думці ще з часів античності й на різних історичних етапах мало різне змістовне наповнення.

Так, Арістотель використовував його для позначення полісу як політичної спільноти, об'єднання вільних і рівних громадян, яке протиставлене сім'ї, а також деспотичним режимам чи імперії. За часів раннього Модерну Т. Гоббс визначає громадянське суспільство як суспільство, в якому створено державу, і протиставляє його суспільству в умовах природного стану (відсутності держави). Шотландські просвітники XVIII ст. наголошували на тому, що громадянське суспільство є продуктом розвитку цивілізації,

суспільством, що побудоване на ринкових засадах, в якому мінімізована необхідність примусу та військової сили в соціальному управлінні.

Значний внесок у розвиток концепції громадянського суспільства належить Ґ. В Ф. Гегелю. На його думку, громадянське суспільство є сферою, що розташована між патріархальною сім'єю і державою; ця сфера включає в себе економіку, суспільні класи, корпорації та інституції, що покликані піклуватися про добробут громадян. В умовах громадянського суспільства відбувається задоволення потреб індивідів, захист свободи та власності, зіткнення приватних інтересів; взаємодія між його суб'єктами безпосередньо не залежить від держави. Завдання держави полягає в охороні громадянського суспільства та визначенні його меж, усуненні чи зменшенні його недоліків.

К. Маркс розглядав громадянське суспільство як модель суспільства, що виникає на певному історичному етапі розвитку (Новий час) і обумовлена капіталістичною системою виробництва. Він визначав таке суспільство як сферу приватних потреб і інтересів, егоїзму, приватної власності, найманої праці, класової боротьби та приватного права. Держава у свою чергу є інститутом насильства, який віддзеркалює і закріплює певні інтереси громадянського суспільства.

У XX ст. концепція Ґ. В. Ф. Гегеля та К. Маркса продовжує свій розвиток, завдяки чому формується розуміння громадянського суспільства як *не підконтрольних державі сфер життя суспільства* (економічної, соціальної, моральної, культурної, релігійної та ін.).

Водночас у сучасних умовах набуває поширення інший підхід, який наголошує на необхідності *розмежування сфери громадянського суспільства як з політичною сферою суспільства* (представленою насамперед державою), *так і з економічною сферою* (представленою різноманітними комерційними суб'єктами). Для пояснення цього підходу часто-густо використовується *концепція трьох секторів.* Вона характеризує поділ соціально-економічної активності в сучасних демократичних країнах на три сектори: перший охоплює органи державної влади і місцевого самоврядування (державний сектор); другий - це сфера бізнесу, яка об'єднує всі організації, діяльність яких спрямована на отримання прибутку (приватний сектор); третій сектор являє собою сферу добровільної активності громадян, що не мають на меті отримання політичної влади або одержання прибутку й утворюють недержавні (неурядові) некомерційні (неприбуткові) організації.

Основними властивостями громадянського суспільства є такі: